

ПОЗИЦІЯ ВСЕСВІТНЬОГО ФОНДУ ПРИРОДИ WWF ЩОДО РОЗВИТКУ МАЛОЇ ГІДРОЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ

Політика щодо розвитку відновлюваних джерел енергії в Україні має враховувати як задоволення сучасних енергетичних потреб країни та дотримання міжнародних зобов'язань, так і захист інтересів майбутніх поколінь та забезпечення безпечного і здорового навколишнього середовища.

Прийняття Закону України "Про внесення змін до деяких законів України щодо встановлення "зеленого" тарифу" (№ 601-17 від 25.09.2008) у 2008 році стимулювало масштабне планування та реалізацію проектів з генерації електроенергії, виробленої з відновлюваних джерел, зокрема малої гідроенергетики.

За 10 років на державному рівні так і не було розроблено стратегії та плану розвитку малої гідроенергетики (МГЕС), не існує в Україні й нормативних екологічних вимог до будівництва та експлуатації МГЕС, які відповідають сучасним реаліям. Планування на місцях має хаотичний характер без врахування сукупного (кумулятивного) впливу на навколишнє середовище, без розгляду альтернатив та доцільності проекту для громад.

Ситуація в Україні погіршується через низку інших факторів: більшість проектів МГЕС, особливо в гірських районах, реалізується та експлуатуються з порушеннями чинного екологічного та містобудівного законодавства. Здійснюється тиск на місцеві громади. Оцінка впливу на навколишнє середовище не відображає реальної ситуації, екологічні пом'якшуючі та компенсаційні заходи (відновлення місць існування, створення ефективних рибоходів тощо) не впроваджуються в рамках проектів МГЕС.

І на жаль, не зважаючи на значний вплив МГЕС на екосистему, державні гроші у формі «зеленого тарифу» стимулюють подальший розвиток МГЕС, в той час як надання цієї фінансової підтримки не відповідає екологічними та соціальним умовам.

В наслідок сукупної дії перерахованих факторів, масштабне неконтрольоване будівництво об'єктів МГЕС в Україні в останні роки призводить до зникнення унікальних видів риби та більшості водних організмів, погіршення якості води в річках, зміни гідроморфологічних режимів, осушення річок, в окремих регіонах створює соціальну напругу та може призвести до екологічної катастрофи.

WWF наполягає на тому, що подальший розвиток МГЕС можливий в Україні лише за умови вироблення прозорої збалансованої державної політики, що має бути узгодженою з екологічним національним та міжнародним законодавством, та має враховувати наступне:

1. На державному рівні мають бути розроблені стратегія (стратегічні документи) та план розвитку МГЕС в Україні. До розробки документів слід залучити всі зацікавлені сторони, в тому числі науковців, громадські організації, бізнес тощо. Стратегія має бути спрямована на досягнення розумного балансу між можливостями-потребами-наслідками, а не на максимальне виробництво електроенергії, та враховувати екологічні та соціальні аспекти.
2. Необхідно на законодавчому рівні заборонити використання гірських МГЕС в маневрових режимах виробництва електроенергії для забезпечення пікового споживання. Це дозволить запобігти утворенню штучних повеней внаслідок скидання великих об'ємів води через гідротурбіну та пересихання русла річок внаслідок накопичення води в водосховищах МГЕС в період зменшення споживання електроенергії.

МГЕС України у зв'язку з незначною питомою вагою (до 0,3 %) у загальному енергобалансі не може суттєво впливати на умови енергозабезпечення країни. Потенціал МГЕС у регулюванні виробництва електрики для забезпечення пікових навантажень електроспоживання досить ізерний.

Статистичний щорічник України за 2016 рік. Державна служба статистики України, Київ, 2017 - С. 257

3. З кожним роком в Україні зменшується кількість природних незарегульованих річок, тому вони повинні бути максимально збережені та захищені від руйнування та забудови. **Мають бути виділені та затверджені на законодавчому рівні особливо цінні річки та річкові ділянки, де будівництво МГЕС буде повністю забороненим (так звані «no-go areas»).**
4. Для мінімізації негативного впливу на природоохоронні зони, необхідно заборонити будівництво МГЕС не тільки на територіях природно-заповідного фонду, а також вище за течією на річках, які протікають через природоохоронні та рекреаційні території.
5. Розвиток МГЕС не має бути пов'язаний з регулюванням паводків, адже МГЕС не є технологічно придатними для забезпечення таких функцій, більш того іноді провокують загострення ситуації.

Вирішення одним і тим же засобом проблем забезпечення надійного протипаводкового захисту і розвитку гідроенергетики області майже неможливо. Ці питання між собою не пов'язані і несумісні, а за напрямками їх вирішення – різні. Якщо в першому випадку потрібно, щоб ємність в режимі передпаводкового очікування була порожня (суха), то в режимі роботи ГЕС вона повинна бути хоча б частково заповнена.

Національний план управління басейном р.Тиса, 2012р.

6. Потрібно прозоро розробити та затвердити на законодавчому рівні такі нормативні документи щодо будівництва та експлуатації МГЕС:
 - нормативні екологічні вимоги щодо проектування, будівництва та експлуатації малих ГЕС;
 - нормативні документи (ДБН, ДСТУ тощо) щодо проектування, будівництва та експлуатації МГЕС та водосховищ, які відповідають сучасним вимогам та законодавству, та враховують особливості рівнинних та гірських річок тощо.
7. Під час проектування, будівництва та експлуатації об'єктів МГЕС необхідно використовувати сучасні екологічно-дружні рішення. Мають бути розроблені та впроваджені ефективні екологічні пом'якшуючі та компенсаційні рішення, наприклад:
 - *технологічні*: рибоходи, які забезпечують цілодобовий прохід риб в обох напрямках, безперервний дистанційний автоматизований контроль наявності мінімального санітарного протоку, без-гребельні ГЕС, тощо;
 - *організаційні*: забезпечення безперервного санітарного протоку, а не максимального виробництва електроенергії; щомісячне, у відповідності до метеопрогнозів, узгодження режимів регулювання стоку в паводок, повінь та межень з залученням наукових та громадських організацій.
8. Кожен окремий проект МГЕС має бути реалізований відповідно до чинного законодавства.
9. Доступ бізнесу до будівництва та експлуатації МГЕС повинен надаватися на конкурсних засадах за обов'язкової участі громадськості. **Будь-який тиск на місцеві громади є неможливим!**
10. Перспективним напрямком розвитку МГЕС в Україні може бути застосування турбін надмалої потужності до 20 кВт (нано-ГЕС), зокрема, на промислових стоках та існуючих водосховищах рівнинних рік, для локального розподіленого електропостачання домогосподарств, фермерських господарств, туристичних, оздоровчих та освітніх закладів у поєднанні з іншими ВДЕ.
11. На законодавчому рівні має бути забезпечена можливість громадський контроль за умовами та режимами експлуатації МГЕС (зокрема, безперервний мінімальний санітарний стік, задовільна робота рибоходів, запобігання штучним повеням тощо).
12. Умови надання «зеленого тарифу» для об'єктів МГЕС повинні бути переглянуті.

За додатковою інформацією звертайтеся:

Світлана Матус

Координатор з питань екологічної політики

WWF в Україні

email: smatus@wwfdcp.org